

Nr 101.

Av friherre **Falkenberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om expropriation.

I det av särskilda kommitterade framlagda betänkande med förslag till *Lag om expropriation m. m.* har 79 § föreslagits erhålla följande lydelse:

79 §.

Upplåtes nyttjanderätt till egendom, som i 75 § omförmäles, för framdragande av statens telegraf- eller telefonledning, njute ägaren ej ersättning för upplåtelsen utan endast för skada, som därav må uppstå. Vid expropriationen skall ersättning ej bestämmas för annan skada än den, som då redan uppkommit. Uppstår därefter skada, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av nämnd, som i 78 § andra stycket sägs.

75 § lyder:

I fråga om gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde må expropriation ej avse egendoms avstående utan endast upplåtelse av nyttjanderätt.

Kommitténs motiv till 79 § äro följande:

»Det undantag från de allmänna ersättningsreglerna, som ligger däri att vid upplåtelse av kommunikationsled inom stad för statens telegraf- eller telefonledning ersättning enligt förslaget ej skall utgå för upplåtelsen utan endast för skada, som därav må uppstå, har ansetts befogat på den grund, att berörda statsinrättningar tjäna allmänna ändamål, som för städerna själva äro av stor vikt och som dessutom icke sakna sammanhang med de kommunikationssyften, för vilka städernas trafikleder i första rum-

met tillkommit. Att ålägga städerna ett visst tillmötesgående, sträckande sig något utöver vad en sträng tillämpning av vanliga rättsgrundsatser skulle bjuda, synes för övrigt så mycket mindre vara olämpligt, som motsvarighet därtill från statens sida torde erhållas genom den skyldighet, som enligt 80 § första stycket skall åligga ägarna av elektriska anläggningar.

Undantag göres även från regeln, att ersättning för all skada, som föranledes av expropriationen, skall erläggas eller åtminstone beräknas i förväg en gång för alla. Den mera tillfälliga skada, som förorsakas t. ex. därav att en gata någon gång med långa mellantider behöver upprivas för reparation av en telefonkabel, kan icke lämpligen uppskattas på förhand. Det synes därför vara bättre, att ersättning bestämmes för varje gång, sedan skada inträffat. Någon osäkerhet för den skadelidande kan detta icke medföra, när det är fråga om en statens anläggning. I övrigt skall ersättningen för skada utgå efter vanliga grunder. Staden har sålunda rätt till gottgörelse för all kostnadsförökning, som följer av markens upplåtande, av vilket slag skadan än må vara.»

Över kommitténs förslag hava av Kungl. Maj:t utlåtanden inhämtats från, bland andra Överståthållarämbetet och samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande, varjämte samtliga överexekutorer lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet.

I den med anledning av dessa yttranden inom *justitiedepartementet verkställda överarbetning* av förslaget till lag om expropriation har motsvarande § erhållit följande ändrade lydelse.

86 §.

Upplåtes nyttjanderätt till egendom, som i 82 § omförmäles, njute ägaren ej ersättning för upplåtelsen utan endast för skada eller intrång, som därav må uppstå. Vid expropriationen skall ersättning ej bestämmas för annat men än det, som då redan uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av nämnd, som i 85 § andra stycket sägs.

82 § lyder:

I fråga om gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde må expropriation ej avse egendoms avstående utan endast upplåtelse av nyttjanderätt.

Departementschefen yttrade:

»Närmast i ordningen nämnes det ändamål, för vilket expropriation hittills mest anlåtats och säkerligen även framgent kommer att i största omfattning äga rum, nämligen den allmänna samfärdselns främjande. Under begreppet 'allmän väg' eller 'dylikt allmänt behov' har hittills även järnväg måst hänföras, men att detta viktiga samfärdsmedel nu skall särskilt upptagas ligger i sakens natur. Mellan järnväg och spårväg torde någon skillnad icke kunna med bestämdhet uppdragas annat än i varje särskilt fall, och även om en anläggning finnes vara av det senare slaget, kan den utan tvivel äga sådan allmän betydelse att, i den mån sättet för anläggningens framdragande gör expropriation användbar och behövlig, rätt därtill bör kunna medgivas. Jämväl kanaler böra nu särskilt nämnas. Att i förslaget talas om telegraf- eller telefonanläggning i stället för 'utläggning av elektriska ledningstrådar' torde icke innebära någon väsentlig skillnad i sak. Såsom kommittén framhållit, kan det visserligen tagas för givet att, då det nuvarande stadgandet tillkom, därmed avsågos alla slag av elektriska ledningar, men torde, sedan genom lagen den 27 juni 1902 särskilda bestämmelser meddelats om elektriska starkströmsanläggningar, tillämpning av de allmänna stadgandena knappast ifrågakomma beträffande andra elektriska ledningar än svagströmsledning. Och bland dessa lära telegraf- och telefonledningar vara de enda, som hava sådan betydelse för det allmänna, att särskilt stadgande om expropriation till deras förmån bör meddelas.»

Redan av detta yttrande framgår, att någon ändring i sak av kommitténs förslag ej avsågs av departementschefen.

I *lagrådet* gjordes emellertid följande anmärkningar vid 86 §.

Justitieråden Borgström och Skarstedt:

»Stadgandet i första punkten av förevarande § innebär, att ett samhälle är pliktigt att utan ersättning upplåta samhället tillhörig gatumark för ändamål, som är för samhällets egna uppgifter främmande. Ett sådant stadgande synes, såsom jämväl kommittén i sina motiv medgiver, ej rätt väl överensstämma med eljest gällande rättsgrundsatser; och de skäl, som av kommittén anförts till stöd för avvikelsen, kunna icke anses tillfyllestgörande, även om man, i likhet med kommittén, vill inskränka densamma till statens telegraf- och telefonledningar. Särskilt obilligt i tillämpningen ter sig stadgandet för de fall, då samhället med kanske dryga utgifter förvärvat gatumark och iordningsställt densamma för sina behov. Förbises må ej heller i detta sammanhang, att möjlighet att bereda ersättning för det åtminstone temporära hinder i allmänna trafiken,

som förorsakas av ledningens anbringande, knappast synes förefinnas. Någon synnerlig fördel för den expropriation lära den ifrågasatta befrielsen ej heller innebära. Även om ersättning för upplåtelsen förklaras skola utgå, torde nämligen ersättningsbeloppet komma att sättas tämligen lågt med hänsyn såväl till innebörden av upplåtelsen som ock särskilt till innehållet i 87 § första stycket och 88 § av förslaget. Slutligen må erinras, att om ock område, som här avses, i regel torde vara i samhällets besittning, det dock icke är utan exempel, att sådant område tillhör enskild; och för dylikt fall saknar uppenbarligen stadgandet varje berättigande.

På grund av det anförda hemställes, att ifrågavarande undantagsbestämmelse uteslutes ur förslaget. I varje fall synes anledning icke föreligga att, såsom i förslaget ägt rum, utsträcka bestämmelsens omfattning utöver statens telegraf- och telefonledningar. Även om den enskilde med sin anläggning tillgodoser ett allmänt intresse, torde hans egentliga syftemål uteslutande vara den egna förtjänsten.

Därest i förslaget upptoges bestämmelse därom att ersättning för nyttjanderätt samt för stadigvarande skada och intrång skall utgå i årlig avgäld, skulle visserligen härigenom beredas möjlighet att utan hänsyn till de fall, som avses i 87 § första stycket och 88 §, beräkna ersättningsbeloppets storlek, men detta förhållande synes knappast innebära tillräcklig anledning att här avvika från förslagets allmänna ståndpunkt att expropriationsersättning skall utgå på en gång.»

Justitieråden *Borgström* och *Skarstedt* samt regeringsrådet *Ernberg*:

»Enligt bestämmelsen i sista punkten av denna § skall ersättning för skada eller intrång, som uppstår efter expropriationen, i brist av överenskommelse bestämmas av nämnd. Det förefaller emellertid mindre tilltalande, att ett nytt eller kanske riktigare fortsatt expropriationsförfarande sålunda skall kunna inledas efter det expropriationen fullbordats. För övrigt torde bestämmelsen i fråga knappast låta sig tillämpas med mindre den fullständigas med ganska utförliga föreskrifter om huru, för den händelse det egentliga expropriationsmålet avslutats, ärende, som här avses, skall anhängiggöras, varest och inom vilken tid nedsättning skall ske, påföljden för försummelse i nämnda hänseende m. m. Med hänsyn till hvad sålunda anförts hemställes, att bestämmelsen utbytes mot föreskrift, att ersättningen, om överenskommelse ej kan träffas, skall bestämmas av domstol. Därigenom skulle ock uppkomma enhetlighet i behandlingen av tvistefrågor enligt förevarande lagrum och enligt 87 § första stycket, något som icke är utan sin betydelse, för den händelse tvistefrågorna samtidigt

föreligga till avgörande. Så är t. ex. förhållandet, om å ena sidan samhället påstår skyldighet för ledningens ägare att flytta densamma och å den andra denne yrkar, att samhället för sin anläggning skall välja annan plats mot ersättning enligt förevarande lagrum för kostnadsökningen.»

Justitierådet *Sundberg*:

»Även jag anser tillräckliga skäl ej föreligga att i förevarande fall stadga sådant undantag från de allmänna reglerna, som första punkten av 86 § innebär. Och det synes mig ej heller vara skäl att göra ens det undantag, som samma § i övrigt innehåller. Vid varje expropriation måste man för beräkningen av skada, särskilt sådan som förväntas uppstå genom det exproprierades användande, räkna med sannolikheter; och jag kan ej finna, att i detta hänseende svårigheterna vid en expropriation å plats, som omförmäles i 82 §, äro så väsentligen större än vid expropriation för svagströmsledning ar å annan plats eller vid åtskilliga andra fall av expropriation, t. ex. för vattenledning eller för linbana, att ett så viktigt avsteg från de grundläggande principerna i förslaget, som här är ifrågasatt, är därav motiverat. Man skulle snarare kunna ledas till ett motsatt antagande dels med hänsyn därtill att kostnaderna för bestämmande i varje fall av uppkommen skada antagligen skulle bli va alltför stora i förhållande till skadeersättningens belopp, dels ock emedan för nu omhandlade företag ytterst sällan torde komma i fråga att använda expropriationsförfarandet, utan behöfelig upplåtelse i regel fortfarande, såsom hittills, lärer komma till stånd genom avtal mellan vederbörande.

På grund av vad jag nu anfört tillstyrker jag, att 86 § måtte ur förslaget utgå. Vid bifall härtill torde jämväl 87 § första stycket och 88 § böra uteslutas, enär de däruti intagna stadgandena icke synas äga fog under annan förutsättning än att för ledningens framdragande mark upplåtits utan full ersättning för upplåtelsen. Måhända bör dock i så fall ett eller annat av de ändamål, som uppräknas i 87 § första stycket, inflikas bland de i samma paragrafs andra stycke angivna ändamål.»

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t av lagrådets utlåtande anförde *chefen för justitiedepartementet* i nu föreliggande fråga följande:

»Beträffande första punkten i det remitterade förslagets 86 § hava anmärkningar framställt s av lagrådets flesta ledamöter. Sålunda hava två ledamöter hemställt, att den där innefattade undantagsbestämmelsen måtte uteslutas, under tilläggande att i varje fall anledning icke syntes förefinnas att, såsom nämnda förslag i motsats till det till grund därför liggande kommittéförslaget avsåge, utsträcka undantagets tillämpning utöver statens

telegraf- och telefonledning. En tredje ledamot har förklarat sig likaledes anse tillräckliga skäl för det stadgade undantaget från allmänna regler ej föreligga. Någon betänklighet mot att undantaget, därest det skall kvarstå, begränsas till vad kommittén föreslagit kan så mycket mindre finnas från min sida, som avvikelsen från berörda förslag allenast har sin förklaring däri, att vid den bearbetning, förslaget före remissen till lagrådet undergick i departementet, en åsyftad redaktionell jämkning genom förbiseende kommit att innebära även ändring i sak. Beträffande åter undantaget för statens telegraf- och telefonledning har jag, då de inom lagrådet framställda anmärkningarna synas mig äga ganska mycket fog, ansett riktigast att ej heller upptaga detta undantag i det nu förevarande förslaget 92 §. Sista punkten i samma § har på yrkande av lagrådets flesta ledamöter något jämkats.»

I det som *proposition* framlagda lagförslaget har motsvarande § erhållit följande lydelse:

92 §.

Vid expropriation av nyttjanderätt till egendom, som i 88 § sägs, skall ersättning ej bestämmas för annat men än det, som då redan uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av domstol.

Genom den behandling frågan om ersättning för upplåtelse av nyttjanderätten till gator o. d. för framdragande av telegraf- eller telefonledning sålunda erhållit, har den av kommittén staten förbehållna frihet trån dylik ersättning kommit att i det för Riksdagen framlagda förslaget fill expropriationslag uteslutas. Som emellertid detta skulle, därest lagförslaget bliver antaget, för statsverket medföra olägenheter och onödiga kostnader till avsevärda belopp, får jag värdsamt hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i föreliggande förslag till lag om expropriation att 92 § erhåller den ursprungligen av kommittén avsedda innebörden.

Stockholm den 13 februari 1913.

H. Falkenberg.

I motionens syfte instämmer:

Hans Ericson.